

UDC: 342.5(042)(575-1)
ORCID: 0000-0002-0869-4129

MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI VAKILLIK ORGANLARINING SIYOSIY PARTIYA GURUHLARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI

Babadjanov Atabek Davronbekovich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Magistratura va sirtqi ta'lim fakulteti dekani,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent,
e-mail: ababadjanovtsul@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqola mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining siyosiy partiya guruhlarini faoliyat samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqishga bag'ishlangan bo'lib, ushbu soha bo'yicha ilmiy tadqiqot olib borgan mahalliy va xorijiy mutaxassislarining ilg'or tajribalari o'rganilib, mazkur yo'nalishdagi amaliy muammolar ilmiy tahlil qilingan holda mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining siyosiy partiya guruhlarini faoliyat samaradorligini baholash mezonlari hamda amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Shuningdek, maqolada xalq deputatlari Kengashlari muayyan hududning vakillik organi sifatida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga oid dasturlarni, normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda va tasdiqlash jarayonida ishtirok etishi, shu bois bunday faoliyat deputatlardan rivojlanish va tartibga solishning turli jihatlari bo'yicha keng dunyoqarashga va tegishli malakaga ega bo'lishni talab qilishi, lekin mahalliy vakillik organlari deputatligiga nomzodlar malakali tanlov asosida emas, balki umumiy ovoz berishi natijasida saylanishi maqolada atroflicha o'rganilib, tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlari, siyosiy partiya, partiya guruhlarini, ko'ppartiyaviylik, deputat, saylov va baholash mezonlari.

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙНЫХ ГРУПП ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ НА МЕСТАХ

Бабаджанов Атабек Давронбекович,
доктор философии по юридическим наукам (PhD), доцент,
декан факультета магистратуры и заочного образования
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. Данная статья посвящена разработке критериев оценки эффективности деятельности партийных групп представительных органов государственной власти на местах. Был изучен передовой опыт отечественных и зарубежных специалистов, проводивших научные исследования в этой области, и на основе научного анализа практических проблем в этом направлении были разработаны критерии оценки эффективности деятельности партийных групп, а также практические предложения. В статье также указано, что Совет народных депутатов как представительный орган региона участвует в разработке и утверждении программ социально-экономического развития, постановлений, поэтому такая деятельность требует от депутатов широкого кругозора и соответствующих навыков в различных сферах. Подробно исследуются и анализируются аспекты не только развития и регулирования деятельности партийных групп, но и то, что кандидаты в депутаты местных представительных органов избираются на основе всеобщего голосования, а не квалифицированного отбора.

Ключевые слова: представительные органы государственной власти на местах, политическая партия, партийные группы, многопартийность, депутат, критерии выборов и оценки.

CRITERIA FOR THE EVALUATION OF EFFECTIVENESS OF POLITICAL PARTY GROUPS BY REPRESENTATIVES OF LOCAL STATE GOVERNMENT BODIES

Babadjanov Atabek Davronbekovich,

Dean of the Faculty of Master's and Correspondence Education of
Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Abstract. *This article is devoted to the development of criteria for evaluating the effectiveness of the activities of party groups of representatives of local state government bodies in the field, the best practices of domestic and foreign specialists who conducted scientific research in this area were studied, based on the scientific analysis of practical problems in this direction, criteria for evaluating the effectiveness of party groups and practical proposals were developed. The article also states that the Councils of People's Deputies, as a representative body of the region, participate in the development and approval of programs, socio-economic development, regulations, therefore, such activities require deputies to have a broad outlook and relevant skills in various aspects of development and regulation, but the fact that candidates for deputies of local representative bodies are elected on the basis of general voting and not on the basis of qualified selection is thoroughly studied and analyzed in the article.*

Keywords: *Representatives of local state government bodies, political party, party groups, multiparty membership, deputy, election and evaluation criteria.*

Amalga oshirilayotgan islohotlarning qanchalik samarali kechishi va istiqboli xalqning, xususan, uning irodasini hokimiyat darajasida ifoda etishga yo'naltirilgan siyosiy partiyalarning davlat va jamiyat hayotida bo'layotgan o'zgarishlar hamda yangilanish jarayonida faol ishtirok etishi bilan uzviy bog'liq. Biroq bu ishtirok faqat saylovlar jarayonidagi faollik bilan kifoyalanmasligi, balki hokimiyat tuzilmalari, shu jumladan, mahalliy darajadagi vakillik organlarida jamoatchilikning irodasini aks ettirish hamda qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirok etishni ham nazarda tutadi. Bu holat mahalliy davlat vakillik organlarida boshqaruv qarorlarini qabul qilishda siyosiy partiyalarning ishtirokini samarali ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratishni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev 2017-yil 22-dekabrda Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasida mahalliy vakillik hokimiyati organlari faoliyatiga alohida to'xtalib o'tgan edi. Davlatimiz rahbari ushbu organlar ishiga doir qator tanqidiy fikrlarni bildirdi: "Hisobotlarga e'tibor bersak, mahalliy Kengashlar faoliyatida go'yo-ki ijobiy o'zgarishlar yuz berayotgandek tuyuladi, lekin ular faqat raqamlarda aks etmoqda, xolos. Bizga raqamlar emas, aniq natija kerak. Qachonki, hududlardagi vaziyat ijobiy tomonga o'zgarsa, byudjet ijrosi to'liq ta'minlansa, jinoyatchilik kamaysa, yangi ish o'rinlari yaratilsa, eng muhimi, xalqimizning turmush darajasi yaxshilansa, mahalliy Kengashlar faoliyatiga ijobiy baho bersa

bo'ladi. Afsuski, bironta tumanda xalq deputatlari Kengashining faoliyati namunali asosda tashkil etilgani yo'q" [1].

Jahonning bir qator, chunonchi AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy, Yevropaning iqtisodiyoti rivojlangan davlatlari munitsipal (vakillik) hokimiyat organlarida ochiqlik va shaffoflikka asoslangan, optimal boshqaruv qarorlarini qabul qilish hamda "aqlli" boshqaruv prinsiplarini joriy etishga alohida ahamiyat berilgan [2].

2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Faol investitsiyalar va ijtimoiy rivojlanish yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturida bizda ham "aqlli" boshqaruv prinsiplariga bosqichma-bosqich o'tish vazifasi belgilangan. Mazkur vazifani amalga oshirishda bir qator jihatlariga e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir.

Davlat organlarining xalqqa ko'makchi, tadbirkorlarga biznes hamkor sifatida faoliyat ko'rsatishini yo'lga qo'yish o'ziga xos jihat sifatida ahamiyatlidir. Boshqaruv qarorlari qabul qilish tizimining ochiqligi va shaffofligini oshirish bu bevosita mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining faoliyatini takomillashtirish bilan bog'liq. Bunda hokimiyatning vakillik organlari va ijro hokimiyati idoralari o'rtasida yaqin hamkorlikni ta'minlaydigan usul va uslublarni takomillashtirib, o'ta markazlashgan boshqaruvdan bosqichma-bosqich voz kechish lozim, shuning-

dek hokimlarning ijro va vakillik hokimiyati rahbari sifatidagi vakolatlarini alohida-alohida ajratib qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu, o'z navbatida, xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar Kengashlarida partiya guruhlarining boshqaruv qarorlari qabul qilishdagi rolini oshirishni taqozo etadi.

Mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlari faoliyatida siyosiy partiyalar ishtirokining natijalariga doimiy ravishda baho berish tizimini yaratish ham alohida jihat hisoblanadi.

Bunda A. Xolov "Aqlli" boshqaruv nima?" nomli maqolasida asosan hokimliklarning faoliyatini baholash usullari haqida to'xtalib o'tgan. Fikrimizcha, olim tomonidan ko'rsatib o'tilgan uslubiyotni, ya'ni SMART usulini mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarida partiya guruhlari faoliyati natijalariga doimiy ravishda baho berishda ham qo'llash maqsadga muvofiqdir. Unga ko'ra, maqsad aniq (specific), o'lchovli (measurable), maqbul (accepted), haqiqiy (realistic), cheklangan vaqt oralig'ida bajariladigan (time-dependent) bo'lishi lozim. Viloyat, tuman va shahar mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlaridagi siyosiy partiya guruhlari faoliyatini kompleks baholash mezonlarini amaliyotga tatbiq etishda ilg'or xorij tajribasiga, dunyoning rivojlangan mamlakatlari-da keng qo'llanilayotgan zamonaviy usul va modellarga asoslangan ("ochiqlik indeksi", yakuniy natijalar bo'yicha aniqlash, to'g'ridan to'g'ri natijalar asosida samaradorlikni baholash, iqtisodiy samaradorlikni baholash orqali ijtimoiy va siyosiy omillarning aloqadorligini baholash, ko'p mezonli baholash usullarini modellashtirish va boshqalar) metodikalardan, tamoyillardan unumli foydalanish maqsadga muvofiq.

Binobarin, Harakatlar strategiyasida belgilangan ustuvor vazifalarni samarali amalga oshirishni ta'minlashda mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarida "aqlli" boshqaruv prinsiplarini joriy etishning nazariy-metodologik asoslarini ishlab chiqish, mahalliy hokimiyat vakillik organlari faoliyatiga baho berish dolzarb masala bo'lib, bu borada ishni tashkil etishning aniq natijalarga erishishga qaratilgan zamonaviy uslublarini (sifat menejmenti, indikativ rejalashtirish, autsorsing, kraudsorsing) joriy etish talab qilinadi.

Huquqshunos olim A. Maxmudov "O'zbekiston Respublikasida mahalliy vakillik organlarining nazorat faoliyatini takomillashtirish" nomli tad-

qiqot ishida siyosiy partiya deputatlik guruhlari, xususan, deputatlik nazoratini baholashning quyidagi mezonlarini ishlab chiqqan: hudud-da fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlari ta'minlanganligi; hududdagi qonun buzilishi darajasining yuqori yoki pastligi, shu jumladan, korruptsiyaning holati; mahalliy ahamiyatga molik muammolarning ko'lami; hududning ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan rivojlanganligi darajasi.

Tadqiqotchi, shuningdek, aksariyat mahalliy kengashlardagi partiya guruhlari tegishli hudud-da joylashgan davlat organi rahbarining o'z faoliyati masalalari yuzasidan hisoboti yoki axborotini xalq deputatlari Kengashining sessiyalarida eshityish haqida takliflar kiritish, so'rov bilan murojaat qilish bo'yicha deyarli, shuningdek, viloyat va Toshkent shahar hokimi lavozimiga tasdiqlangan shaxslarning qoniqarsiz faoliyati to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga asoslangan xulosalar taqdim etish tashabbusi huquqidan umuman foydalanmaganligini ko'rsatib o'tgan [3].

Mahalliy vakillik organlarining faoliyati samaradorligi, fuqarolarning, ijtimoiy guruhlarning, aholining hamda jamiyat va davlatning manfaatlarini himoya qilish darajasiga qarab baholanishi lozim. Shu jihatdan olganda tadqiqotchi A. Maxmudovning mahalliy vakillik organlari, xususan, deputatlar faoliyati samaradorligini baholash mezonlari bo'yicha bildirgan mulohazalari, ushbu masala bo'yicha tadqiqot olib borgan rossiyalik olim V.S. Kasyanovning ilmiy izlanishlaridagi fikrlariga hamohangdir.

Xususan, mazkur olimning fikricha, vakillik organi va deputatlik faoliyatining aniq reglamentlarini ishlab chiqqandan keyingina ular faoliyatining samaradorligini aniqlaydigan muayyan mezonlar va ko'rsatkichlarni ishlab chiqish mumkin. Bunda samaradorlik tushunchasini tavsiflaydigan quyidagi omillarga e'tibor qaratish lozim: fuqarolarning mahalliy vakillik organiga bo'lgan ijobiy munosabati; tegishli hududda ijtimoiy-iqtisodiy sohalarining rivojlanib borayotganligi; mahalliy vakillik organining kuchli ijro apparati; yuqori malakali deputatlik korpusi va munitsipal xizmatlarning mavjudligi; vakillik organida kuchli partiya liderlarining borligi; vakillik organi faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlarning to'liqligi; nazoratning samarali yo'lga qo'yilganligi va boshqalar.

Ayni paytda mahalliy vakillik organlari va deputatlar faoliyatining samaradorligiga salbiy

ta'sir etuvchi quyidagi omillarni ko'rsatib o'tish mumkin: moliyaviy va moddiy bazaning yetarli emasligi; deputatlar va munitsipal xizmatchilari malakasining pastligi; korrupsiya; saylovchilardan uzilib qolganligi; yetarli darajada normativ-huquqiy hujjatlar bazasining shakllanmaganligi; vakillik organida siyosiy partiyalardan namoyon bo'lgan deputatlarining yetarli darajada obro'ga ega emasligi [4].

Huquqshunos olim M.V. Nazukinaning fikricha, mahalliy vakillik organlarida faoliyat yuritadigan deputatlar bir qator sifatarga ega bo'lishi lozim. Bular sifatida olim quyidagilarni ko'rsatib o'tadi: halollik, mas'uliyatlilik, ochiqlik, o'z fikrining mavjudligi, professionallik va kompetentlik, aholining manfaatlarini amalga oshirish uchun muayyan tashabbuslarni ilgari surish, faollik va boshqalar [5].

Xalq deputatlari Kengashlari muayyan hududning vakillik organi sifatida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga oid dasturlarni, normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda va tasdiqlash jarayonida ishtirok etadi. Shu bois bunday faoliyat deputatlardan rivojlanish va tartibga solishning turli jihatlari bo'yicha keng dunyoqarashga va tegishli malakaga ega bo'lishni talab qiladi. Lekin mahalliy vakillik organlari deputatligiga nomzodlar malakali tanlov asosida emas, balki umumiy ovoz berishi natijasida saylanadi. O'z o'rnida umumiy ovoz berish nomzodlarning malakasini doim ham e'tiborga olmasligi mumkin.

Ayni paytda huquqshunos olim A.K. Yangibaev mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining siyosiy partiya guruhlarini faoliyat samaradorligini baholash mezonlari bo'yicha boshqacha yondashib, siyosiy partiyalar kursini saylovchilar tomonidan baholash davlat hokimiyati ijroiya organlarini shakllantirish jarayoniga fuqarolar ta'sirining va davlat ishlarini boshqarishda aholi (o'z vakillari orqali) ishtirokining samarali vositasi bo'lishi mumkinligiga e'tibor qaratadi [6].

O'zbekistonda mahalliy ijro hokimiyati organlari faoliyati samaradorligini baholashning nazariy-huquqiy asoslarini o'rgangan olim Q. Umidullayev baholash tizimi davlat boshqaruvi va mahalliy ijro hokimiyati organlarida korrupsiya darajasini kamaytirish, boshqaruv sohasini takomillashtirish, qonun ustuvorligi va faoliyat oshkoraligini ta'minlash hamda asosiy maqsadlarga erishishga qaratilgan siyosatni ta'minlaydi deb

hisoblaydi. Uning fikricha, baholash tizimi qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlar va chora-tadbirlarning aniq maqsadlarini belgilab beradi. Ularni takomillashtirish va sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Baholash jarayonlari davlat boshqaruvi organlari faoliyatini takomillashtirish bilan birga jarayonlar haqida aniq xulosalar qilishga zamin yaratadi [7].

Huquqshunos olim M.V. Nazukinaning fikricha, ko'pchilik ekspertlar vakillik organlari samaradorligini oshirish uchun ular faoliyatining samaradorligini baholashning aniq mezonlarini ishlab chiqish kerakligini ko'rsatib o'tadilar. Ushbu mezonlar vakillik organining faoliyatini ham son, ham sifat jihatdan baholash ko'rsatkichlarini e'tiborga olish lozim.

Olimning fikricha, bunday mezonlar sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tish mumkin: deputatlik so'rovlarining yuborilishi va ularning hal etilganligi; mahalliy kengashlar va ularning komissiyalarida doimiy ishtirok etishi; turli xil masalalar bo'yicha takliflar kiritish va ularni qaror shaklida qabul qilinishiga erishish orqali aholining manfaatlarini himoya qilishi; saylovchilar oldida qilgan ishlari yuzasidan hisobot tadbirlarini muntazam o'tkazib borishi; ommaviy axborot vositalari va matbuot anjumanlarida o'z faoliyati yuzasidan chiqishlar qilib turishi; okrug saylovchilari bilan uchrashuvlar o'tkazish, okrugning ijtimoiy hayotida faol ishtirok etish va boshqalar [8].

Fikrimizcha, yuqorida qayd etib o'tilgan olimlar mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining siyosiy partiya guruhlarini faoliyat samaradorligini baholash mezonlariga birmuncha tor yondashishgan hamda ular faoliyatining muayyan jihatlarigagina e'tibor qaratishgan. Agar partiyalar faoliyati bugungi kunda jamiyat hayotining deyarli barcha yo'nalishlarini qamrab olganligini hamda davlat hokimiyati vakillik organlari tegishli hududlarda kompleks xarakterga ega bo'lgan qarorlar qabul qilishda mas'ul ekanligini e'tiborga oladigan bo'lsak, siyosiy partiya guruhlarini faoliyat samaradorligini baholash mezonlarini birmuncha kengroq ko'rsatkichlar bo'yicha ishlab chiqish zarurligini ko'ramiz. Mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining siyosiy partiya guruhlarini faoliyat samaradorligini baholash mezonlari bo'yicha tegishli adabiyotlarni tahlil qilish asnosida ushbu mezonlar sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tish mumkin.

1. Partiya faoliyatini baholash mezonlari:

- fraksiya, qo'mitalar, komissiyalar yig'ilishlarida ishtirok etish;
- siyosiy kengashlar ishida qatnashish;
- siyosiy kengashlar va partiyaning yuqori organlari qarorlarining bajarilishida ishtirok etish;
- mahalliy vakillik hokimiyati organida tashkil etilgan guruh ishida ishtirok etish;
- vakillik organi yalpi majlisi davomida fraksiyaning umumiy yig'ilishida qabul qilingan qarorlarning bajarilishini ta'minlash;
- vakillik va ijro hokimiyati organlarida partiya ta'sirini kuchaytirishni ta'minlash, partiyalararo munozaralarda partiyaning manfaatlarini himoya qilish;
- mahalliy vakillik organlariga bo'lib o'tadigan saylov kampaniyalarida ishtirok etish;
- hokimiyatning vakillik organlari deputatlarining bo'sh o'rinlariga, shuningdek siyosiy partiyalarning dastlabki ovoz berishida qatnashish uchun siyosiy kengash tarkibiga nomzodlarni tanlash;
- partiya va jamoat tashkilotlarida vakillik hokimiyati deputatlari bo'sh o'rinlarini to'ldirish uchun nomzodlarni taqdim etish;
- nomzodning saylovoldi tashviqotida ishtirok etish.

2. Ijtimoiy faoliyatdagi ishtirokini baholash:

- aholini partiyaning ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotdagi siyosati to'g'risida xabar-dor qilish;
- saylovchilar, faxriylar, nafaqaxo'rlar, kasaba uyushmalari, yoshlar tashkilotlari, jamoat birlashmalari, partiya tarafdorlari bilan uchrashuvlarda tashviqot-targ'ibot ishlarini olib borish;
- ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikda aholini o'z faoliyati yuzasidan xabardor qilish.

3. Mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining huquq ijodkorligi faoliyatidagi ishtirokini baholash:

- ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy hayot masalalari bo'yicha fikrlar, murojaatlar, saylovchilar, jamoat tashkilotlari va mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlarini o'rganish, tahlil qilish hamda umumlashtirish;
- vakillik va ijro etuvchi hokimiyat organlarining ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy hayot masalalari bo'yicha fikrlari, murojaatlarini hamda saylovchilarning talablarini ko'rib chiqish uchun taqdim etish va ularni vakillik va ijro hokimiyati organlarida muhokama qilish;

– qonunlarni va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda ishtirok etish;

– fraksiya (guruh) umumiy yig'ilishining qaroridan kelib chiqqan holda tegishli vakillik organlarida normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilinishi bo'yicha ovoz berishda ishtirok etish;

– qonun va normativ-huquqiy hujjatlarda bayon qilingan va amalga oshirilayotgan tashabbuslar ijrosini tahlil qilish;

– tegishli hududlarda mahalliy vakillik organlari tomonidan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarning bajarilishini nazorat qilish.

4. Partiya markaziy organlari ko'rsatmalarining ijrosini ta'minlash borasidagi faoliyatini baholash:

– partiya tadbirlarida ishtirok etish;

– ommaviy tadbirlarda ishtirok etish;

– tegishli hududda partiya tomonidan ilgari surilgan loyihalarni amalga oshirishdagi ishtiroki va uning natijalari;

– partiya a'ziligiga nomzodlarni tanlash va partiya a'zolarining ko'payishini ta'minlash;

– tegishli hududlarda partiyaning boshlang'ich tashkilotlarini tuzishda ishtirok etish;

– mahalliy vakillik hokimiyati organlarida partiya guruhi va fraksiyalarini tashkil etish;

– tegishli hududlarda partiyaning obro'si va reytingini oshirishga qaratilgan tadbirlarda ishtirok etish;

– partiya tadbirlariga yoshlarni va ularning tashkilotlarini jalb qilish;

– saylovchilarning jamoaviy va yakka murojaatlari bilan ishlash.

Mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarining siyosiy partiya guruhlari faoliyat samaradorligini baholash mezonlarini zamon talablari asosida ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish mahalliy miqyosda davlat hokimiyati organlari subyektlari, ya'ni hokim va xalq deputatlari Kengashlari o'rtasidagi vakolatlarining yanada mutanosib taqsimlash, siyosiy partiyalarning mahalliy miqyosdagi muammolarni hal etishga qaratilgan faoliyatining samaradorligini oshirishga qaratilgan ahamiyati, avvalambor, quyidagilarda namoyon bo'ladi:

birinchidan, hokimiyatning vakillik va ijro etuvchi organlarini shakllantirishda siyosiy partiyalarning faol ishtiroki uchun zarur tashkiliy-huquqiy sharoitlar ta'minlanadi;

ikkinchidan, joylardagi ijro hokimiyati organlari va mansabdor shaxslarning davlat hokimiyat vakillik organlarida o'z vakillariga ega bo'lgan siyosiy partiyalar, ularning partiya guruhlarida oldida hisob berishini belgilab beradigan va ta'minlaydigan samarali huquqiy mexanizmlar yanada takomillashadi;

uchinchidan, siyosiy partiya guruhlarining faoliyat samaradorligini baholash natijasida aniqlangan muammolarni hal etish yuzasidan siyosiy partiyalar tomonidan muayyan takliflarning ijrosini ta'minlash jarayoniga faol ta'sir ko'rsatish imkoniyatini beradigan huquqiy mexanizmlar yaratilishiga xizmat qiladi;

to'rtinchidan, mamlakatimizda kechayotgan keng ko'lamli islohotlarni hamda siyosiy, iqtisodiy va gumanitar qurilishning maqsadli vazifalarini bajarishda siyosiy partiyalarning tashabbuskorligi, roli, ta'siri hamda mas'uliyatini kuchaytirishga olib keladi;

beshinchidan, mahalliy vakillik organlari faoliyatida siyosiy partiyalar guruhlarida o'rtasida yuzaga kelgan o'ziga xos konstruktiv raqobatning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirishga hamda jamiyatimiz hayotida ijtimoiy va siyosiy

faollikni hamda ijro hokimiyati organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini oshirishga xizmat qiladi.

Mamlakatimizda siyosiy partiyalarning yuk-salishi, ularning davlat bilan jamiyat o'rtasida o'zaro ishonch va mas'ullikka asoslangan munosabatlarni qaror toptirishdagi ishtirokini yanada kengaytirishga qaratilgan mazkur o'zgartishlarning zaruratini belgilab beruvchi asosiy sabablardan biri – bu ularning davlat hokimiyatini shakllantirishdagi o'rni bilan izohlanadi.

Zero, mamlakatimizda fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat barpo etish amaliyoti shuni alohida ko'rsatadiki, faqat siyosiy partiyalar vositasidagina shakllangan hokimiyat ham davlat, ham jamiyat manfaatlarini asosida faoliyat ko'rsata olishga qodir.

Mazkur o'zgarishlarning ahamiyati faqat hokimiyatning qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi tarmoqlari faoliyati bilangina cheklanib qolmaydi. Ushbu qoidalarning ro'yobga chiqarilishi butun siyosiy tizimga, davlat qurilishi tizimiga, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy islohotlar, mamlakatni demokratik jihatdan yangilash jarayonlariga ham chuqur ta'sir o'tkazadi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 22-dekabr 2017-y. [Address of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev to the Oliy Majlis. December 22, 2017]. Tashkent, Uzbekistan, 2018.
2. Business daily media publishing house. Available at: <http://biznes-daily.uz/ru/gazeta-birja/62523--aqliboshqaruv-nima/>.
3. Maxmudov A. O'zbekiston Respublikasida mahalliy vakillik organlarining nazorat faoliyatini takomillashtirish. Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati [Improving the oversight of local representative bodies in the Republic of Uzbekistan. Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in Law]. Tashkent, 2019, p. 48.
4. Kasyanov V.S. Problemnye voprosy otsenki effektivnosti deyatelnosti predstavitel'nogo organa mestnogo samoupravleniya [Problematic issues of assessing the effectiveness of the activities of a representative body of local self-government]. Gosudarstvennoye i munitsipalnoye upravleniye. Ucheniye zapiski SKAGS – State and municipal administration. Scientific Notes SKAGS, 2009, p. 36.
5. Nazukina M. V. Obrazi i otsenki munitsipal'nix deputatov v predstavleniyax lokalnix elit Permskogo kraya [Images and assessments of municipal deputies in the views of local elites of the Perm region]. Ars Administrandi (Iskusstvo upravleniya) – The Art of Management, 2017, vol. 9, no. 4, p. 649.
6. Yangibayev A.K. O'zbekiston Respublikasi siyosiy partiyalarining davlat hokimiyati organlarini shakllantirishda ishtirokining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari [Constitutional and legal basis for the participation of political parties of the Republic of Uzbekistan in the formation of public authorities]. Tashkent, IIV Academy of the Republic of Uzbekistan, 2015, p. 44.

7. Umidullayev Q.U. O'zbekistonda mahalliy ijro hokimiyati organlari faoliyati samaradorligini baholashning nazariy-huquqiy asoslari. Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) dis. avtoref. [Theoretical and legal basis for assessing the effectiveness of local executive bodies in Uzbekistan. Abstract dis. Doctor of Philosophy (PhD) in Law]. Tashkent, 2019, p. 46.

8. Nazukina M. V. Obrazi i otsenki munitsipalnih deputatov v predstavleniyax lokalnix elit Permskogo kraya [Images and assessments of municipal deputies in the views of local elites of the Perm region]. Ars Administrandi (Iskusstvo upravleniya) – The Art of Management, 2017, vol. 9, no. 4, p. 654.

9. Berdikulov S.N. O'zbekistonda ko'ppartiyaviylik milliy modelini rivojlantirish istiqbollari. O'quv qo'llanma. Mas'ul muharrir Sh.O. Mamadaliyev [Prospects for the development of a national multiparty model in Uzbekistan. Study guide. Editor-in-Chief Sh.O. Mamadaliyev]. Tashkent, Tashkent, IIV Academy of the Republic of Uzbekistan, 2016, p. 108.

10. Isaev B.A. Teoriya partiy i partiynih sistem. 2-e izd., ispr. i dop. [Theory of parties and party systems. 2nd ed., rev. and additional]. Moscow, Yurayt Publ., 2017, p. 370.

11. Yangibaev A.K. O'zbekiston Respublikasi siyosiy partiyalarining davlat hokimiyati organlarini shakllantirishdagi ishtirokining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari [Constitutional and legal basis for the participation of political parties of the Republic of Uzbekistan in the formation of public authorities]. Tashkent, Tashkent, IIV Academy of the Republic of Uzbekistan, 2015, p. 4.

12. Maxmudov A.A. O'zbekiston Respublikasida mahalliy vakillik organlarining nazorat faoliyatini takomillashtirish. Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati [Improving the oversight of local representative bodies in the Republic of Uzbekistan. Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in Law]. Tashkent, DBA, 2019, pp. 13–14.

13. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi [Constitution of the Republic of Uzbekistan]. Tashkent, Uzbekistan, 2018, p. 80.

14. O'zbekiston Respublikasining "Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida"gi Qonuni [Law of the Republic of Uzbekistan "On local government"]. O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining axborotnomasi – Bulletin of the Supreme Council of the Republic of Uzbekistan, 1993, no. 9, Art. 320.

15. O'zbekiston Respublikasining "Davlat boshqaruvini yangilash va yanada demokratlashtirish hamda mamlakatni modernizatsiya qilishda siyosiy partiyalarning rolini kuchaytirish to'g'risida"gi Konstitutsiyaviy qonuni [Constitutional Law of the Republic of Uzbekistan "On modernization and further democratization of public administration and strengthening the role of political parties in the modernization of the country"].

16. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami – Collection of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2014, no. 16, Art. 17.

17. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami – Collection of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2017, no. 6, Art. 70.

18. Yangibayev A.K. O'zbekiston Respublikasi siyosiy partiyalarining davlat hokimiyati organlarini shakllantirishda ishtirokining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari [Constitutional and legal basis for the participation of political parties of the Republic of Uzbekistan in the formation of public authorities]. Tashkent, IIV Academy of the Republic of Uzbekistan, 2015, p. 20.

19. O'zbekiston Respublikasi "Siyosiy partiyalar to'g'risida"gi Qonuni [Law of the Republic of Uzbekistan "On Political Parties"]. 1996.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

MAXSUS SON / 2021

I QISM

BOSH MUHARRIR:

Nodirbek Salayev

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i

Mas'ul muharrir: D. Xudoynazarov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, Y. Yarmolik

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

E-mail: tn.tdyu@mail.ru

Jurnal 15.12.2021-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 25,92 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma: № 70.

TDYU tipografiyasida chop etildi.